

на розповіді ще живих очевидців, «бо не мощно мнѣ было з их неединогласных повѣстей информоватися», сам узявся до написання історичного твору. У вступі до нього – «Зверненні до чителника», традиційному елементі барокового письменства, – Величко додатково пояснює, чому зайнявся історіюписанням. Бракувало достатньої інформації про історію «наших сармато-козацких предков» в історичних творах іноземного походження, які до того ж є недоступними в Україні. Натомість вітчизняних авторів звинувачено в лінощах, бо не спромоглися витворити чогось гідного, окрім «реестриков бардзо щуплых жадних з яких причин що повстало, як ся отправовало и як кончило, не виразивши околнностей» [53]. Отже, перед автором постала і до сьогодні актуальна історіографічна проблема – недостовірність або не презентабельність джерельної бази. Аби її подолати, Величко залучає відомості з тогочасних історичних творів, передусім європейських. Взагалі тема джерел у «Літописі Величка», їх походження, оригінальності є найбільш дискусійною. Система і принцип їх використання у Величка є доволі традиційними для свого часу і разом з тим мають певні оригінальні риси.

Перший том літопису Величко написав на основі творів «тръох Самуїлів» – віршованої історичної поеми «Wojna domowa» польського письменника, учасника війн епохи Хмельниччини С. Твардовського (1600–1660), «Вступу до європейської історії» німецького історика С. Пуфендорфа (1632–1694), опублікованого в Санкт-Петербурзі в 1718 р., та діаріушу «на той войнѣ писаном» С. Зорки – секретаря Богдана Хмельницького. Останнє джерело є найзагадковішим,

оскільки написане в добу війни безпосереднім її очевидцем, до того ж людиною, наближеною до гетьмана. Як пояснює сам Величко, цей діаріуш, а точніше його копію, він отримав від Сильвестра Биховця, військового канцеляриста, батько якого перебував на службі в «чигиринских гетманов» [54]. Твір Самійла Зорки є доволі контраверсійним елементом «Літопису Величка», що розділив науковців на прихильників автентичності діаріушу та його противників. На думку представника другого табору, Миколи Петровського, Величко сам міг вигадати діаріуш Зорки, аби урівноважити джерельну базу і поряд з іноземними подати й вітчизняне авторитетне джерело. За його змістом Величко приховав власні автономістичні принципи, вклавши їх в уста неіснуючого Зорки [55]. Така версія є цілком вірогідною, враховуючи сумний «досвід» Величка, який провів сім років в ув'язненні, та той факт, що ім'я Самійла Зорки не зустрічається в жодному з документів тієї доби. Зрештою, такий прийом трансляції авторських ідей на персонажа свого твору можна знайти не лише у Величка. Наприклад, у «Літописі Самовидця» міститься скомпонований автором сюжет про церковну анафему від константинопольського патріарха на гетьмана Многогрішного – особистого ворога Ракушки-Романовського. В «Літописі Грабянки» вустами гетьмана Дорошенка проголошено цілий трактат на захист традиційних автономних прав українців.

Самійло Величко, розпочинаючи перший том свого твору, присвячений Визвольній війні, вирішив ознайомити читача з подіями, що їй передували. Однак він відмовився від написання власної їх візії, а довірився